

Reflexions sobre la Investigació i la transferència de coneixement en Educació.

Dr. Joan SANTACANA MESTRE

Dep. De Didàctica de les Ciències Socials.

Universitat de Barcelona.

Disciplines amb trajectòries diferents

Les diverses disciplines que constitueixen les Ciències de l' Educació han tingut una trajectòria molt diferent des dels seus orígens fins avui i aquesta trajectòria afecta als sistemes i criteris amb els que són avaluades. Així per exemple la pedagogia sol tenir un sistema valoratiu, que amb molt poques excepcions respon al que en aquesta disciplina es considera recerca. El cas és molt diferent del que passa amb la didàctica. És per aquest motiu que m'hi referiré de manera gairebé exclusiva.

Comenius, en el segle XVII, prenent el significat del llatí, va definir la didàctica com *“artifici universal per ensenyar totes les coses a tots, d'una manera ràpida, eficaç i amb alegria”* . La paraula es va emprar poc fins al segle XIX, quan Herbart, que va transformar la pedagogia en un coneixement de base científica, va deixar la **didàctica reduïda a una mera disciplina auxiliar**, una mena de tecnologia de l'educació.

La didàctica ha al llarg del temps generat mètodes i estratègies diferents

En tot cas, la didàctica des d'aleshores i al marge del que pensava Herbart, ha **desenvolupat mètodes diversos** com el que es basava amb els conceptes i que tant va treballar Jerome Bruner, el de la formació de conceptes de Hilda Taba, els mètodes per descobriment, el dels organitzadors previs d' Ausubel, els que es basen en les etapes de desenvolupament intel·lectual, de Piaget, etc. A més, la didàctica al llarg del temps, ha generat estratègies de treball en grup, cooperatiu, de jocs de rol, i molts d'altres. El resultat de tot plegat ha estat un corpus teòric que en didàctica té una aplicació molt clara en cada una de les disciplines específiques objecte de coneixement i estudi.

Una disciplina de caràcter científic, basada en l'aplicabilitat i el pragmatisme

En la mesura que la didàctica té com a finalitat aconseguir *“ensenyar”*, si vol aconseguir el més important dels seus objectius, és a dir, fer-ho *“d' una manera ràpida, eficaç i amb alegria”* ha de desenvolupar sobretot eines educatives. En aquest sentit, ens trobem davant d'una disciplina que, tot i tenir un corpus teòric innegable, té un alt component d'aplicabilitat. Dit d'una altra manera, quan la didàctica no és capaç de generar eines per ensenyar, es transforma en una escolàstica que no pot aplicar el coneixement generat. Per tant, la didàctica és gairebé sempre aplicada i en aquest sentit genera normes. Per altra banda, la didàctica té sempre un caràcter pragmàtic i en gran part tecnològic, ja que dissenya no sols estratègies, sinó fins i tot artefactes per ensenyar. Per poder dissenyar aquests artefactes, es recolza sovint en models, susceptibles de ser aplicats i avaluats.

La recerca en didàctica passa sovint per la creació d'eines o instruments

Naturalment la recerca en didàctica pot tenir eixos molt diversos que no hem d'analitzar aquí ja que son ben coneguts i van des del disseny curricular al camp de la didàctica del patrimoni. Però sigui quin sigui l'eix que es vulgui investigar, la recerca educativa sempre té un element inevitable: opera sobre unes eines que anomenem didàctiques. Cal plantejar ara quines eines son.

El coneixement en didàctica es genera a partir dels instruments creats

Tot allò que té com a funció transferir coneixement és objecte de la recerca en didàctica; per tant, si analitzem els elements d'intermediació que els humans tenim per ensenyar, ens adonem que, almenys des dels darrers dos segles l'escola reglada emprà coses tant quotidianes com els llibres de text, els materials de treball a l'escola, les eines auxiliars, etc. Tot aquests elements son el resultat d'una recerca empírica que els ha generat, els modifica, els perfecciona, els transforma o, si és el cas els elimina. Aquests han estat i encara son els instruments de l'escola.

Naturalment aquests instruments poden tenir suports molt diferents, que van des de les produccions audiovisuals, als interactius electrònics, els recursos informàtics, els espais de presentació del patrimoni, els equipaments de laboratori de les diferents disciplines, el disseny de les accions i activitats pràctiques, etc.

La recerca en didàctica no afecta sols a l'ensenyament reglat, sinó que té un caràcter universal

A més, si entenem aquesta disciplina en el sentit originari que li va donar qui la va definir, ens adonem que no és un artifici destinat exclusivament per a l'escola reglada ja que es tracta d'un "artifici universal per ensenyar totes les coses a tots"; és a dir, la acció de la didàctica pot arribar a crear i desenvolupar eines l'ús de les quals pot transcendir l'escola reglada.

Els criteris per avaluar la recerca no poden menystenir que un dels fruits d'aquesta recerca son les eines o els instruments didàctics

Si tot el que estem exposant es troba dins d'una certa lògica, els criteris de valoració de la recerca en didàctica haurien de passar per tenir present també la creació, disseny i implementació de tots els instruments didàctics, inclosa la seva avaluació. Quan el docent o l'investigador crea eines didàctiques, les analitza críticament, les aplica, les valida o no estadísticament o simplement en valora la seva eficiència, està desenvolupant un important camp de la recerca tecno-científica en aquest camp específic.

L'aplicació de metodologies analític descriptives, els estudis projectius, així com les recerques fetes sobre instruments didàctics, ja sigui amb mètodes hipotètic deductius o inductius no poden ser menystinguts en el camp de la recerca. En didàctica doncs un dels criteris importants que haurien de prevaldre son els d'aplicabilitat dels materials creats, així com els d'eficàcia. Naturalment aquest criteri no ha de ser l'únic però sense ell la recerca en didàctica corre el perill de ser estèril i desenvolupar-se al marge del camp acadèmic.